

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 23 (282) ГРУДЕНЬ

2013

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 23 (282) грудень 2013

Частина I

Засновано в лютому 1997 року (27)

Свідоцтво про реєстрацію:

серія КВ № 14441-3412ПР,

видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку

наукових фахових видань України

(педагогічні науки)

Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних

«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю

№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

(протокол № 3 від 25 жовтня 2013 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор Курило В. С.

Заступники головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор Савченко С. В.

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор Бурьян М. С.,

доктор медичних наук, професор Виноградов О. А.,

доктор філологічних наук, професор Галич О. А.,

доктор філологічних наук, професор Глуховцева К. Д.,

доктор педагогічних наук, професор Горюшкіна О. М.,

доктор сільськогосподарських наук, професор Конопля М. І.,

доктор філологічних наук, професор Снелельникова Л. М.,

доктор педагогічних наук, професор Харченко С. Я.

Редакційна колегія серії „Педагогічні науки”:

доктор педагогічних наук, професор Ваховський Л. Ц.,

доктор педагогічних наук, професор Гавриш Н. В.,

доктор педагогічних наук, професор Докучаєва В. В.,

доктор педагогічних наук, професор Лобода С. М.,

доктор педагогічних наук, професор Максименко Г. М.,

доктор педагогічних наук, професор Ротерс Т. Т.,

доктор педагогічних наук, професор Шашевська І. О.

доктор педагогічних наук, професор Хриков Є. М.,

доктор педагогічних наук, професор Чернуха Н. М.,

доктор педагогічних наук, професор Чиж О. Н.

Редакційні вимоги

до технічного оформлення статей

Редколегія «Вісника» приймає статті обсягом 4 – 5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см ; верхній колонтитул — 1,25 см , нижній — 3,2 см .

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2012.

Статті у «Вісник» повинні бути розміщені за рубриками.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга – номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13 – 14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Список використаної літератури» або після слів «Список використаної літератури і примітки» (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 15 рядків (українською, російською) та 22 рядки (англійською) мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри; домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1. **Мотунова Н. В.** Система поглядів на соціально-біологічні явища, якими є важковиховуваність і відхилення в поведінці з боку соціальної педагогіки й суміжних із нею наук..... 6
2. **Пастух Н. В.** Сутність і зміст поняття «Соціально-педагогічний супровід неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням»..... 19
3. **Рень Л. В.** Сутність соціокультурного та педагогічного феномена медіа культури..... 26
4. **Харченко Л. П.** Морально-психологічні бар'єри в спілкуванні соціального педагога..... 34

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В РІЗНОПРОФІЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ

5. **Караман О. Л.** Аналіз результатів дослідно-експериментальної діяльності з упровадження системи соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах..... 44
6. **Ковальчук І. А.** Соціально-педагогічна діяльність в закладах освіти..... 57
7. **Мальцева О. І.** Про роль школи як провідного інституту соціального виховання у сучасній Україні..... 64
8. **Отрощенко Н. Л.** Формування й розвиток спрямованості особистості у процесі профорієнтаційної роботи соціального педагога зі старшокласниками..... 70

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

9. **Акіншева І. П.** Громадянська соціалізація як вектор політичної соціалізації..... 78
10. **Яценко Н. Г.** Особливості соціалізації юнаків під впливом засобів масової інформації..... 84

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

11. **Бадер С. О.** Сутнісні характеристики технології індивідуальної педагогічної підтримки учнів О. Газмана..... 91
12. **Краснова Н. П.** Технологічний процес у соціально-педагогічній діяльності..... 100
13. **Фірсова І. М.** Особливості рекламно-інформаційної діяльності соціального педагога..... 115

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

14. **Афанасьєва В. В.** Соціально-педагогічна робота школи з профілактики девіантної поведінки підлітків на рівні роботи з батьками..... 122
15. **Дуванська К. О.** Взаємодія установ та організацій щодо реалізації профілактичної діяльності з неповнолітніми правопорушниками..... 127
16. **Золотова Г. Д.** Обґрунтування системи профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади..... 134
17. **Литвинова Н. А.** Підготовка педагогічних кадрів до впровадження системи профілактики вживання наркотичних речовин підлітками групи ризику у навчальну та виховну діяльність школи..... 144
18. **Терновець О. М.** Характеристика системи профілактики соціального сирітства в професійній діяльності соціального педагога загальноосвітньої школи..... 151
19. **Юрків Я. І.** Аналіз соціально-психологічних чинників жорстокого поводження з дітьми у сім'ї та їх профілактика... 162

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З СІМ'ЄЮ

20. **Веретенко Т. Г., Белоліпцева О. В.** Реалізація професійних ролей соціального педагога в процесі соціально-педагогічної роботи з сім'ями..... 169
21. **Трубавіна І. М.** Організаційні засади надання соціальних послуг сім'ям в центрах соціальних послуг..... 177

Бадер С. А. Сушностные характеристики технологии индивидуальной педагогической поддержки О. Газмана

Статья посвящена проблеме педагогической поддержки ребенка в образовании, раскрывает сушностные характеристики технологии индивидуальной педагогической поддержки, которая была обоснована О. Газманом. Охарактеризованы составляющие данной технологии, а именно: ее концептуальная основа, принципы, цель, условия, этапы и прогнозируемый результат. Раскрыты идеи О. Газмана о соотношении процессов социализации и индивидуализации в образовании, концептуальные положения «педагогика свободы». Определена роль и место классного воспитателя в процессе педагогической поддержки.

Ключевые слова: технология, педагогическая поддержка, социализация, индивидуализация, свободоспособность, «педагогика свободы», классный воспитатель.

Bader S. O. Essential characteristics of the O. Gazman's technology of individual educational support

The article is devoted to the problem of pedagogical support of children in the education process, shows the essential characteristics of the technology of individual pedagogical support, which has been proved by O. Gazman. The components of this technology are characterized: conceptual framework, principles, purpose, conditions, stages and predictable result. The O. Gazman's idea of the relationship between the processes of socialization and individualization in education and conceptual statements „pedagogy of freedom” are analyzed. The role and place of the classroom teacher in the process of teaching support is identified.

Key words: technology, pedagogical of support, socialization, individualization, person's freedom ability, „pedagogy of freedom”, classroom teacher.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Гавриш Н. В.

УДК 37.013.42

Н. П. Краснова

**ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС
У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Сьогодні в Україні відбуваються значні політичні, економічні та соціальні зміни. Занепадають колишні системи соціального забезпечення, освіти, охорони здоров'я і культури, трансформуються всі

колишні форми життєустрою, розпадається властива суспільству система цінностей. У морально-психологічному плані змістом подібних процесів є атмосфера нетерпимості і конфронтації, неповага до закону, зростання злочинності та насильства. Стан аномії, тобто безнормативності, криза морально-етичних норм, краху колишніх цінностей, на зміну яким ще не прийшли нові, не виявлялося настільки гостро. Соціальний розвиток приймає деформовані форми, витісняючи якщо не більшість, то значну частину населення з активного економічного життя, перетворюючи мільйони людей в бідняків, маргіналів. І теоретично, і практично перетворення систем такого масштабу, що включають економіку, політику, соціальні відносини, менталітет суспільства, вимагають розкриття глибинних причин негативних явищ, наукового аналізу процесів, що відбуваються, зваженого визначення способів і засобів їх подолання.

У соціально-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення суті такого соціального феномену як технології соціально-педагогічної роботи. Н. Стефанов визначає її як діяльність в результаті якої досягається мета і вимірюється об'єкт діяльності. В. Афанас'єв характеризує технології як елемент механізму управління та засіб перекладання абстрактної мови науки на конкретну мову досягнення поставлених цілей. М. Марков, О. Зайцев під соціально-педагогічною технологією розуміють сукупність знань про засоби організації соціально-педагогічних процесів, самі ці дії, котрі дозволяють досягнути мети. В. Іванов представляє соціально-педагогічні технології як інноваційну систему методів виявлення та використання прихованих потенціалів соціально-педагогічної системи, отримання оптимального результату при найменших управлінських витратах. Однак, у науковій літературі, недостатньо охарактеризовано особливості технологій соціально-педагогічної діяльності, що й зумовило вибір теми нашої статті, мета якої – охарактеризувати компоненти та розкрити стадії технологічного процесу соціально-педагогічної діяльності.

Одна з провідних форм соціально-політичного, організаційно-управлінського реагування на кризову ситуацію, інструмент здійснення соціальної політики – професійна соціально-педагогічна робота. Змістом її можна вважати надання допомоги тим, що потрапили в складну життєву ситуацію, за допомогою визначення їх проблем, інформаційної, консультативної діяльності, прямої натуральної, фінансової, соціально-побутової допомоги, соціально-педагогічної, педагогічної та психологічної підтримки, що стимулює власні сили нужденних, орієнтує їх на активну участь у вирішенні власних проблемних ситуацій.

Технології соціально-педагогічної роботи можна умовно розділити на три групи: технології діагностики (на основі вивчення соціально-педагогічних проектів та ймовірних прогнозів їх розвитку); технології конструювання і проектування розвитку тих чи інших соціально-педагогічних об'єктів; технології реалізації соціально-педагогічних

проектів, програм, запровадження соціально-педагогічних інновацій. Крім такого наскрізного розподілу можна виділити типи технологій, мета яких – повернення індивідам здатності до соціального, соціально-педагогічного функціонування (технології соціально-педагогічної реабілітації та адаптації). Кожна з цих технологій може застосовуватися в роботі з певною категорією клієнтів (сім'ї, дезадаптовані діти і підлітки і т.д.). Нарешті, можна виділити технології діяльності в специфічних обставинах (в умовах міжнаціонального конфлікту, майбутнього розлучення подружжя і т.д.) [1].

Визначаються наступні функції технологій соціально-педагогічної роботи:

- *аналітико-прогностична*: виявлення та облік на підвідомчій території груп, сімей та окремих громадян, школярів, що відносяться до категорії «соціального ризику», визначення потреби в різних видах і формах соціально-педагогічної підтримки, моніторинг динаміки соціально-педагогічних процесів, прогноз зміни існуючих параметрів;

- *діагностична*: аналіз існуючих актуальних і потенційних соціально-педагогічних проблем, встановлення їх причин, дослідження проблемного поля соціально-педагогічної ситуації конкретних індивідуальних і групових клієнтів;

- *системно-моделююча*: визначення характеру, обсягу, форм і методів соціально-педагогічної допомоги людям і групам, які опинилися у важкій життєвій ситуації, концептуальне обґрунтування системи надання такої допомоги;

- *проектно-організаторська*: розробка, ресурсне обґрунтування, реалізація та оцінка соціально-педагогічних проектів, спрямованих на вирішення тієї чи іншої соціально-педагогічної труднощі, допомога певної категорії клієнтів;

- *активаційна*: сприяння активації потенціалу власних можливостей індивіда, сім'ї чи соціальної групи, спонукання клієнтів до самостійного вирішення своїх проблем, виходу з важкої життєвої ситуації, організація розвитку самопомоги та взаємодопомоги;

- *інструментально-практична*: надання різних видів допомоги в ситуаціях життєвих труднощів, консультації та тренінги для поліпшення взаємин між людьми, надання сприяння в оформленні документів та інших необхідних дій для здійснення клієнтами своїх соціальних прав, опіка та піклування по відношенню до дітей, що втратили батьківське піклування, або до потребуючих в цьому повнолітнім особам і т.д.;

- *розпорядчо-управлінська*: менеджмент органів соціального управління, координація діяльності державних і недержавних організацій та установ з надання допомоги нужденним у соціальній, соціально-педагогічній підтримці громадянам, участь в роботі по формуванню соціальної політики, підбір та виховання кадрів;

. *евристична*: приріст соціального, соціально-педагогічного знання, поглиблення розуміння соціальних, соціально-педагогічних проблем, поліпшення освітньої і загальнокультурної підготовки самих соціальних педагогів, підвищення їх кваліфікації [7].

Технологія у соціально-педагогічній роботі - це алгоритм діяльності, в результаті якої досягається певна соціальна мета. Ця діяльність не зводиться до одноразового акту впливу, а являє собою процес, який характеризується зміною змісту, форм, методів, які циклічно повторюються при вирішенні кожного нового завдання в соціально-педагогічній роботі. У сукупності зміст такого циклу від виникнення завдання до її повного рішення становить технологічний процес.

1. Сутність і структура технологічного процесу.

Технології соціально-педагогічної роботи як процесу властива протяжність у часі, яка охоплює проміжок часу від формулювання мети або завдання до її практичного рішення, що становить завершений цикл взаємодії організаторів соціально-педагогічної роботи та їх клієнтів. Стійка, повторювана, послідовна у часі зміна змісту діяльності з єдиним задумом - сутнісна характеристика технологічного процесу.

По-перше, основу технологічного процесу становить алгоритм дій (операцій).

Алгоритм - це програма вирішення завдань, в якій послідовність операцій прогнозує результат, визначений вихідними даними. Цей термін походить від латинського слова «algorithm». Так звучало латинською мовою ім'я хорезмського математика IX століття аль-Хорезмі, трактат якого в середні віки був поширений в Європі. Тоді алгоритмом називали десяткове числення та мистецтво рахунку в цій системі. У даний час цей термін не тільки широко застосовується в електронно-обчислювальній техніці, але і все частіше використовуються в соціальних дослідженнях.

Сучасний зміст поняття «алгоритм» не обмежується послідовністю операцій з числами, але включає і логічні операції, у тому числі при виробленні управлінських рішень, при формулюванні цілей і завдань, при обробленні інформації і т.д. У застосуванні до соціально-педагогічної роботи цей термін розуміється як послідовність дій, спрямованих на перетворення об'єкта соціально-педагогічної роботи та переведення його в шуканий стан.

По-друге, істотним компонентом технологічного процесу є операції.

Важливою характеристикою операції є ступінь відповідно її результату поставленої мети (або підцілі). На результат дій, як відомо, можуть впливати неконтрольовані фактори, пов'язані зі специфікою соціального середовища. Серед них можна виділити економічне положення, панівні соціально-психологічні уявлення, а також суб'єктивні фактори, обумовлені особливостями особистості або соціальної групи. Тому результат кожної операції, а отже, всього

технологічного циклу залежить від професійно грамотних дій спеціалістів соціально-педагогічної сфери, від їхнього вміння впливати на умови і стани, в яких знаходяться клієнти.

По-третє, важливим компонентом змісту технологічного процесу є застосовуваний інструментарій.

Інструментарій – це арсенал засобів, що забезпечує досягнення мети впливу на особистість або соціальну спільноту.

2. Зміст технологічного процесу.

Технологічне завдання соціально-педагогічної роботи полягає у виявленні соціально-педагогічної проблеми і за допомогою наявного в розпорядженні соціального педагога інструментарію і засобів своєчасному корегуванні дій соціального педагога і поведінки об'єкта соціально-педагогічної роботи для надання йому соціально-педагогічної допомоги. Характер соціальної проблеми є найважливішим фактором, від якого залежать визначення змісту, інструментарію, форм і методів соціально-педагогічної роботи з клієнтом [2].

Замкнутий цикл технологічного процесу включає наступні етапи та операції:

1. Попередній етап. На цьому етапі здійснюються операції виявлення, оцінки та ранжування проблеми, з'ясування сукупності факторів, що обумовили її виникнення. У психологічному плані соціальний педагог налаштовується на її рішення, мобілізуючи свій інтелектуальний, морально-психологічний і професійний потенціал. Одночасно уточнюються критерії дієвості та ефективності діяльності соціального-педагога при вирішенні означеної конкретної соціально-педагогічної проблеми. При цьому критерії оцінки успіху дій фахівця можуть відображатися в постановці та формулюванні мети і конкретних завдань соціально-педагогічної роботи.

2. Етап визначення мети. На цьому етапі здійснюється первинне формулювання цільової установки діяльності фахівця соціально-педагогічної роботи. Мета обумовлює вибір можливих засобів і способів її досягнення, визначає напрями пошуку додаткових джерел інформації про умови і соціальне середовище життєдіяльності клієнтів.

У цільовій установці знаходить вираз задум і сподівання соціального педагога з урахуванням реально наявного інструментарію та умов його використання. Мета повинна бути сформульована ясно і конкретно, вона повинна бути зрозуміла для конкретних виконавців. З отриманням додаткової інформації вона може корегуватися, уточнюватися, модифікуватися і навіть повністю змінюватися.

3. Етап обробки інформації. На цьому етапі технологічного процесу йде пошук додаткових джерел інформації, збір та систематизація інформації, її аналіз та узагальнення. Висновки, що випливають з результатів аналітичної роботи, складають змістовну базу для уточнення мети і задач, для вироблення програми дій, визначення змісту, організаційних форм і методів соціально-педагогічної роботи.

4. Етап процедурно-організаційної роботи. На цьому етапі здійснюється послідовна реалізація намічених програмою заходів соціально-педагогічного впливу конкретними виконавцями в означений час і строки, зіставлення і порівняння результатів з критеріями успішності соціально-педагогічної роботи.

5. Контрольно-аналітичний етап роботи. Це завершальний етап технологічного циклу, на якому соціальний педагог аналізує підсумки своєї діяльності, виявляє фактори, які сприяли позитивному вирішенню соціально-педагогічні проблеми, з'ясовують причини, які заважали успішному вирішенню завдань роботи, і намічають шляхи усунення цих причин в подальшому [4].

Вивчення досвіду діяльності соціальних педагогів за вибором цільової технології дозволяє виділити в ній основні функціональні етапи. Особливості діяльності соціального педагога на кожному з цих етапів визначаються багатьма факторами. Серед них найбільш суттєвими є:

- рівень професіоналізму фахівця – соціального педагога. Зокрема, свої особливості діяльності у початківця – соціального педагога; і у педагога, що має певний досвід соціально-педагогічної роботи; і у фахівця – висококваліфікованого професіонала. Подібне можна спостерігати і в сім'ях, аналізуючи діяльність батьків, які мають одного, двох і більше дітей;

- особливості об'єкту та його соціально-педагогічні проблеми, які потребують вирішення за допомогою фахівців;

- специфіка самої соціально-педагогічної технології та умов практичної реалізації;

- професійна компетенція на кожному етапу діяльності соціального педагога, його особистий досвід соціально-педагогічної роботи з певною категорією людей за рішенням відповідних соціально-педагогічних проблем;

- мотивація діяльності соціального педагога;

- стиль його професійної діяльності [6].

Викладене свідчить про те, що всяке розкриття особливостей буде тільки індивідуальним проявом конкретного фахівця у професійній діяльності при використанні певної соціально-педагогічної технології. Тому можна визначити найбільш загальні особливості, характерні для основних етапів професійної діяльності соціального педагога.

Соціально-педагогічна діагностика. Для соціального педагога на цьому етапі характерно:

- 1) прагнення як можна краще і повніше пізнати індивідуальність об'єкта соціально-педагогічної роботи. Його цікавить, зокрема, інформація:

- про патології, характерні для об'єкта роботи: характер патології та її причини; динаміка розвитку та прояви патології на період роботи з ним (прогресуюча, стабільна, мінлива та ін.); перспективи розвитку

патології, можливості подолання, зниження рівня негативного прояву або стабілізації; показання та попередження, та ін.;

- про індивідуальний потенціал клієнта, на який можна спиратися в соціально-педагогічній роботі з ним: потенційні можливості у подоланні або зниженні рівня патології; компенсаційні, корекційні та інші можливості клієнта; індивідуальний позитивний потенціал особистості об'єкта в цілому, та ін;

- про індивідуальні можливості об'єкта в самовдосконаленні, подоланні своїх соціально-педагогічних проблем: мотивація ставлення до подолання своїх соціальних проблем;

- позитивний досвід самостійного вирішення тих чи інших проблем, активність і наполегливість у роботі над собою тощо;

- про характер і результативності попередньої соціально-педагогічної роботи з клієнтом інших фахівців;

- про особливості розвитку та виховання в цілому.

2) прагнення визначити соціально-педагогічні проблеми, їх ієрархію і особливості впливу на клієнта;

3) прагнення визначити соціально-педагогічні можливості середовища життєдіяльності клієнта:

- усвідомлювана і (або) неусвідомлювана позитивна і (або) негативна роль середовища у вирішенні соціально-педагогічних проблем клієнта;

- можливості підвищення позитивної соціально-педагогічної ролі середовища в роботі з клієнтом;

- участь у соціально-педагогічній роботі з клієнтом осіб з його безпосереднього оточення.

4) прагнення зібрати необхідну первинну інформацію для діагностичної роботи з клієнтом і виявити її джерела. Спираючись на джерела, соціальний педагог збирає в кожному конкретному випадку необхідну первинну інформацію, на основі якої приймається рішення про діагностичну діяльність. Головні завдання її:

- отримати найбільш повну інформацію, необхідну для постановки діагнозу і забезпечення кваліфікованої реалізації наступних етапів (підетапів) загальної соціально-педагогічної технології роботи з клієнтом;

- уточнити соціально-педагогічні проблеми клієнта;

- підготувати необхідну інформацію для прогностичної діяльності. У кожній ситуації така інформація може бути різною.

Соціально-педагогічне прогнозування. Така діяльність в кожному соціально-педагогічному закладі своя і в роботі соціального педагога індивідуальна. Її призначення – виявити, що реально в даній ситуації можна вирішувати (намагатися вирішувати) на початковому етапі соціально-педагогічної роботи з клієнтом, тобто визначити прогнозовану

мету зони найближчого розвитку, виховання, корекції розвитку, педагогічної реабілітації тощо.

Прогнозування можливого соціально-педагогічного розвитку, виховання людини – один з найбільш складних етапів діяльності соціального педагога. Особливості його визначаються характером соціально-педагогічної проблеми, які є матеріалом для прогнозування (вихідним і контрольним), досвідом фахівця в прогностичній діяльності. Результат прогнозування в значній мірі заснований, з одного боку, на наявності повної інформації про особу об'єкта, необхідної соціальному педагогу, з іншого – на особистому досвіді і інтуїції суб'єкта соціально-педагогічної діяльності.

На початку своєї професійної діяльності спеціаліст (соціальний педагог) переважно користується напрацюваннями установи, в якому він працює, досвідом старших колег, а також даними навчальних посібників, спеціальних досліджень про можливості соціально-педагогічного рішення проблем людини в залежності від його індивідуальних відхилень; рекомендаціями, в якій ситуації які можуть бути варіанти соціально-педагогічних технологій, їх можливості та методики практичного застосування. З часом, накопичуючи досвід в роботі з різними категоріями (або з однією з категорій) людей, апробуючи різні технології, він набуває власний соціально-педагогічний досвід, розвиває педагогічну інтуїцію і отримує можливість більш впевненого педагогічного прогнозування перспектив свого об'єкта і своєї соціально-педагогічної діяльності.

Одночасно досвідчений фахівець з окремих проявів об'єкта, спираючись на типові дані діагностики, досить точно може спрогнозувати перспективи його індивідуального, індивідуально-корекційного, корекційно-компенсаторного розвитку та виховання. Такий досвід прогностичної діяльності мав А. Макаренко. У роботі з кожним вихованцем він намагався прогнозувати його розвиток і виховання і, спираючись на нього, спрямовував зусилля своєї виховної роботи з формування конкретної особистості – інженера, педагога, артиста і т.д. Цей його метод паралельного педагогічного впливу безпосередньо заснований на даних прогностичної діяльності.

У процесі накопичення досвіду, даних спеціальних досліджень у соціально-педагогічних установах створюються табличні, графічні або більш сучасні комп'ютерні моделі прогностичної діяльності. За результатами прогностичної діяльності соціальний педагог робить висновки, які включають: опис перспектив можливого індивідуального, індивідуально-корекційного розвитку, виховання, формулювання соціально-педагогічної проблеми (соціально-педагогічних проблем) клієнта. Відповідно до даних прогнозу виникає наступна проблема – визначення реальної мети соціально-педагогічної роботи та способу реалізації допомогою цільової технології.

Вибір цільової соціально-педагогічної технології. Аналіз діяльності фахівців дозволяє визначити ті відомості, які необхідні йому для вибору найбільш оптимальної технології для конкретної ситуації. До них слід віднести:

- прогнозний матеріал соціально-педагогічної роботи з клієнтом;
- індивідуальні особливості клієнта – дані діагностичної роботи з ним (недоліки, застереження, позитивний потенціал, активність в роботі над собою та ін.) У кожній ситуації ці особливості визначаються конкретними факторами;
- варіанти соціально-педагогічних технологій вирішення подібних соціально-педагогічних проблем (банк технологій);
- професійні особливості і можливості суб'єкта (суб'єктів) реалізації технології;
- особливості умов реалізації технології.

У кожній ситуації ці відомості можуть доповнюватися в залежності від реальних потреб фахівця, що здійснює вибір найбільш оптимальної технології. Соціальний педагог на основі діагностично-прогнозованого матеріалу та відповідно до особистісним розумінням соціального замовлення (своєї ролі в соціально-педагогічній роботі з клієнтом), знанням індивідуальності об'єкта, своїх педагогічних можливостей, умов майбутньої діяльності визначає цілі та завдання цільової технології [5].

Цілі соціально-педагогічної технології та процесу її реалізації показують, до чого може прагнути соціальний педагог у даній ситуації.

Завдання – це те, що йому необхідно вирішити для її досягнення.

Мета підрозділяється на найближчу і подальшу. Найближча мета – це можлива зона найближчого розвитку та виховання. Вона дозволяє підготуватися для досягнення малого, але реального і створити умови для доцільної побудови подальшої діяльності з розробки засобів досягнення прогнозованої мети соціально-педагогічної роботи з клієнтом. Кожна наступна мета передбачає можливість більш повного вирішення соціально-педагогічних проблем клієнта. Поділ цілей на найближчу і наступні дозволяє спеціалісту більшою мірою індивідуалізувати всю свою соціально-педагогічну роботу з конкретною людиною. Для цього фахівець вдається до соціально-педагогічного моделювання. Знання способів вирішення соціально-педагогічних проблем (різних цільових технологій діяльності) дозволяє соціальному педагогу забезпечувати емпіричне побудову моделі по необхідному варіанту. Далі слід порівняння моделі з варіантом цільової технології, що дозволяє соціальному педагогу вибрати найбільш оптимальний варіант.

У випадку, якщо соціальний педагог не може обрати відповідні ситуації варіант цільової технології, йому належить або коригувати наявну у нього технологію, або розробляти нову. Для початківця фахівця, як правило, такої проблеми не виникає. Він починає реалізовувати наявну цільову технологію і по ходу її реалізації уточнює і допрацьовує, якщо у нього вистачає сміливості і творчості в роботі. У іншому випадку

робота носить характер спроб і помилок. З набуттям досвіду формується і творче ставлення до вибору цільової технології.

Далі слід *безпосередня підготовка* до реалізації вибраної цільової технології практичної роботи. Така підготовка включає:

- аналіз вибраної цільової технології (спосіб практичної діяльності по досягненню мети);
- виділення матеріальних, технічних, методичних та організаційних аспектів цільової технології;
- рішення виділених проблем підготовки цільової технології;
- узгодження елементів цільової технології щодо забезпечення їх найбільш повного взаємодоповнення;
- апробацію деяких методик або всієї методики (вибраної цільової технології);
- при необхідності внесення коректив у методику (технологію) практичної діяльності;
- планування виконавської діяльності за часом, місцем;
- підготовку клієнта до роботи з ним;
- постановку задач практичної роботи перед виконавцями.

Для реалізації даної технології спеціалісту необхідно мати певну інформацію. До неї належать: сама технологія з описом її матеріального, технологічного, організаційного та методичного забезпечення; професійні та методичні можливості суб'єктів реалізації цільової технології; підготовка об'єкта до реалізації цільової технології; потенціал середовища реалізації цільової технології.

Особливості безпосередньої підготовки до реалізації цільової технології багато в чому визначаються тим, де і хто це здійснює. При організації такої роботи в спеціалізованій установі цим займаються спеціально підготовлені люди. Як правило, проводиться диференціація діяльності, і кожен фахівець виконує свій блок роботи: одні налагоджують апаратуру, інші готують приміщення, треті готують дидактичні матеріали тощо. Такий підхід свідчить про високий рівень спеціалізації закладу.

Найчастіше соціальному педагогу, який в одній особі виступає і організатором і виконавцем, всю безпосередню роботу з підготовки до практичної діяльності доводиться брати на себе. Спираючись на особистий досвід, знання об'єкта, цільову технологію майбутньої соціально-педагогічної роботи з ним, він готує все необхідне для її практичної реалізації, перевіряє готовність, апробує і приступає до практичної діяльності.

Реалізація цільової технології багато в чому визначається індивідуальним стилем професійної діяльності фахівця (фахівців). Саме в індивідуальному стилі проявляється те особливе, що характерно для кожної особистості професіонала, – мистецтво соціально-педагогічної роботи. Це мистецтво проявляється в усьому: у ставленні до клієнта, до

свої професійної діяльності, до самого себе, своєї поведінки, дій і вчинків, у педагогічній діяльності та її результатах.

Кожен підетап реалізаційної діяльності соціального педагога передбачає досягнення певних результатів, які відрізняються змістом, обсягом і якісно-кількісними показниками. Саме заради цих результатів проводилася вся попередня соціально-педагогічна діяльність (вибір технології та безпосередня підготовка до практичної роботи по її реалізації).

Однак соціально-педагогічна робота здійснюється зі складними, проблемними людьми. У процесі такої діяльності від практичного працівника потрібна велика гнучкість, вміння бачити свої прорахунки, недоліки і шукати нові, незвичайні методи і методичні прийоми. Тому при переході від однієї методики (методичного комплексу, прийому та ін.) до іншої соціальний педагог попередньо намагається її апробувати, перевірити доцільність і тільки потім активно впроваджувати в свою діяльність. Такий підхід дозволяє забезпечувати індивідуалізацію соціально-педагогічної діяльності при реалізації цільової соціально-педагогічної технології. Практика соціально-педагогічної діяльності, особливо в сфері педагогічної корекції, педагогічної реабілітації, індивідуального розвитку, навчання та виховання – переконливе тому підтвердження [3].

Апробація елементів соціально-педагогічної технології, використання окремих методів, засобів допомагає соціальному педагогу здійснити індивідуальне коригування для забезпечення високої дієвості обраної соціально-педагогічної технології. За даними апробації проводиться її подальше уточнення, доопрацювання, вдосконалення стосовно даної соціально-педагогічної ситуації.

Як уже зазначалося, реалізаційна діяльність соціального педагога включає ряд етапів, кожен з яких має свою приватну мету і вирішує відповідні завдання: послідовне виконання завдань, заходів, оцінка їх дієвості, уточнення подальшої мети і завдань, методики їх реалізації.

На початковому етапі практичної діяльності спостерігається активний процес адаптації суб'єкта до умов середовища, до об'єкта і самої діяльності. Від її успішності багато в чому залежить дієвість всієї соціально-педагогічної роботи. Соціальний педагог, адаптуючись до умов, клієнта і самої діяльності, знаходить почуття впевненості в роботі, стверджується у своїй позиційній ролі. Така впевненість виступає найважливішим фактором дієвості його соціально-педагогічної роботи. Він більш впевнено виконує необхідні дії, операції, від чого і якість роботи тільки поліпшується. Одночасно його впевненість передається клієнту, формуючи у нього розташування до фахівця, віру в нього. Дії клієнта в роботі над собою також стають більш впевненими та активними. Він швидше стає союзником соціального педагога у вирішенні соціально-педагогічних проблем.

Навпаки, невпевненість соціального педагога обов'язково позначиться на його роботі і передасться клієнту. У цій ситуації важко домогтися позитивного результату. Невпевненість клієнта також негативно позначається на дієвості роботи з ним: він або байдуже, або негативно, а часом і агресивно ставиться до роботи з ним, переносячи всі ці емоції на особистість соціального педагога (або, навпаки, негативне ставлення до особистості соціального педагога переносить на його діяльність).

Найважливішим завданням соціально-педагогічної роботи фахівця виступає поступове залучення клієнта в активну самотійну роботу над собою. Адже саме сам клієнт є тією силою, спрямована активність якої виступає основним джерелом успішного вирішення його соціально-педагогічних проблем. Тільки сама людина, втягуючись у ту чи іншу доцільну діяльність, активізує свій спрямований, індивідуальний, індивідуально-корекційний, корекційно-компенсаторний розвиток і виховання. Тому основне зусилля соціально-педагогічної діяльності соціальний педагог спрямовує на те, щоб перетворити клієнта в суб'єкта самовдосконалення. Клієнт стає самотворцем. Соціальний педагог лише допомагає йому досягти цього стану. З цією метою соціальний педагог, починаючи роботу з клієнтом, допомагає йому оволодіти навичками самостійного виконання та в подальшому підтримує його, підказує і коригує його роботу над собою. Така діяльність соціального педагога називається соціально-педагогічним патронуванням.

Патронаж (від франц. Patronage – заступництво) – це система обслуговування людини в певних умовах в профілактичних цілях. Соціально-педагогічне патронування – це система соціально-педагогічної допомоги і підтримки людини, яка спрямована на попередження ускладнень, рецидивних проявів у процесі активної роботи людини над собою по самовдосконаленню, подоланню соціально-педагогічних проблем, а також на зміцнення та подальший розвиток у неї навичок соціально-педагогічної роботи над собою.

Дієвість (ефективність) соціально-педагогічного процесу багато в чому залежить від діяльності соціального педагога з оцінки, аналізу та своєчасної корекції педагогічної діяльності на всьому її протязі. Кожен компонент діяльності вимагає оцінки результативності та при необхідності корекції з урахуванням можливостей досягнення прогнозованого результату. Діючи і одночасно аналізуючи, що і як зроблено, який отримується результат, фахівець визначає спрямованість подальшої діяльності, при необхідності коригує її та інтенсивність своїх зусиль, від чогось відмовляється, щось повторює, обирає нове і т.д. Такий підхід робить процес більш динамічним і результативним, а також дозволяє домагатися більшої індивідуалізації технології соціально-педагогічної роботи з людиною.

Для оцінки кожного етапу (підетапу) реалізації обраної соціально-педагогічної технології, як правило, соціальний педагог визначає (або

вони бувають раніше визначені) основні критерії та їх показники. Відповідно до цього підбираються відповідні технології (технології оцінки), або, як їх найчастіше називають, методи та методики оцінки, оціночні тести та ін.

Технологія оцінки попередньої соціально-педагогічної діяльності соціального педагога орієнтована на конкретний прояв її результату. Оцінка результату, отриманого за підсумками етапу (підетапу), дозволяє одночасно виявити ефективність і всієї соціально-педагогічної діяльності фахівця у роботі з клієнтом. Соціальний педагог використовує можливості оцінки проміжних результатів і відповідно до них проводить коригування подальшої педагогічної діяльності, орієнтуючись на кінцевий результат. У цьому проявляється не тільки активна реалізація соціально-педагогічної технології, але й її подальша індивідуалізація.

Технологія оцінки включає наступні компоненти:

- хто оцінює (суб'єкт оцінки);
- кого оцінює (об'єкт оцінки);
- що саме оцінюється (предмет оцінки);
- критерії та їх показники;
- методика оцінки кожного показника (інструментарій оцінки).

Відсутність оцінки або недбале ставлення до неї часто веде до неадекватності результату соціально-педагогічної діяльності. Соціальний педагог в цьому випадку не може ні спрогнозувати результат, ні передбачити його негативні наслідки. Нерідко в подібних ситуаціях (при появі негативного результату) вихователь звинувачує кого завгодно, але тільки не себе. Наприклад, в сім'ях, де є важкі у виховному відношенні діти, рідко замислюються над тим, що і як роблять батьки в інтересах виховання. Оціночна діяльність в них зводиться до мінімуму або проводиться за спотвореними критеріями і показниками, що і визначає їх позитивне ставлення до педагогічно виправної роботи зі своїми дітьми.

Оцінка здійснюється в певних умовах середовища. Для кожної технології виявляються свої, найбільш оптимальні умови, які забезпечують досягнення необхідного рівня якісно-кількісної оцінки.

Реалізація цільової соціально-педагогічної технології має велике значення і для об'єкта, і для суб'єкта. Для об'єкта – це рішення його соціально-педагогічної проблеми (проблем), для соціального педагога – це допомога йому в досягненні мети. Одночасно з цим соціальний педагог набуває досвіду соціально-педагогічної діяльності в роботі з даним об'єктом, що дозволяє йому поступово досягати більш високого результату.

Набутий досвід дозволяє йому також переходити до більш складних цільових технологій, домагатися досконалості в соціально-педагогічній роботі з різними типами клієнтів. Слід також підкреслити, що поступово, в процесі позитивної реалізації цільової технології, вирішення проблеми клієнта від одного етапу до іншого, соціальний педагог затверджується в правильності обраного способу її розв'язання,

більш впевнено буде свою діяльність і йому вдається з більшою результативністю вирішувати соціально-педагогічні проблеми даної людини.

У іншому випадку (при недостатньому вирішенні задач, що стоять перед соціальним педагогом у процесі соціально-педагогічної роботи з клієнтом) можливі кілька варіантів продовження діяльності з боку соціального педагога:

а) намагатися будь-що домогтися результату, не рахуючись з інтересами та індивідуальними можливостями особистості (об'єкта соціальної педагогіки), що може призвести до різко негативних наслідків, до її подальшої деформації;

б) звалювати провину на об'єкт, намагатися переконати себе та інших, що в даному випадку все марно і клієнтові потрібні інші заходи впливу. По суті, він формує в об'єкті та його безпосередньому оточенні почуття безвиході, що є особливо небезпечним в роботі фахівця.

Список використаної літератури

1. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навч. посіб. для ВНЗ / Л. М. Завацька. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 240 с. **2. Каслз С.** Глобальные тенденции и проблемы. Международная миграция в начале XXI века: глобальные тенденции и проблемы / С. Каслз // Международный журнал социальных наук. – 2001. – № 032. – С. 27 – 42. **3. Селевко Т. К., Селевко Л. Г.** Социально-воспитательные технологии / Т. К. Селевко, Л. Г. Селевко // Народное образование. – 2002. – №4. – С. 140 – 142. **4. Соціальна робота: технологічний аспект /** За ред. проф. А. Й. Капської. – К. : ДЦССМ, 2004. – 246 с. **5. Технологии социальной работы: Учеб пособие для студ. высш. учеб. заведений /** Под ред. И. Г. Зайнышева. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 240 с. **6. Технологии социальной работы: Учебник /** Под общ. ред. проф. Е. И. Холостовой. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 400 с. **7. Технології соціально-педагогічної роботи: Навч. посіб. /** За заг. ред. А. Й. Капської. – К. : Логос, 2000. – 218 с.

Краснова Н. П. Технологічний процес у соціально-педагогічній діяльності

У статті розкриваються групи технології соціально-педагогічної роботи, а саме: технології діагностики (на основі вивчення соціально-педагогічних проектів та ймовірних прогнозів їх розвитку); технології конструювання і проектування розвитку тих чи інших соціально-педагогічних об'єктів; технології реалізації соціально-педагогічних проектів, програм, запровадження соціально-педагогічних інновацій. Також характеризується технологія соціально-педагогічної роботи, яка включає в себе: сутність і структуру технологічного процесу (алгоритм, операції та застосований інструментарій), зміст технологічного процесу, що проходить декілька стадій та принципів, на системності,

відповідальності, корекції і контролю. Надається замкнутий цикл технологічного процесу (попередній етап, етап визначення мети, етап обробки інформації, етап процедурно-організаційної роботи, контроль-аналітичний етап). Визначено суттєві характеристики вибору цільової технології: рівень професіоналізму фахівця, особливості об'єкту та його соціально-педагогічної проблеми, специфіка самої соціально-педагогічної технології, професійна компетенція на кожному етапі діяльності, мотивація та стиль професійної діяльності соціального педагога.

Ключові слова: технологізація соціально-педагогічних технологій, функції соціально-педагогічних технологій, зміст технологічного процесу.

Краснова Н. П. Технологический процесс в социально-педагогической деятельности

В статье раскрываются группы технологий социально-педагогической работы, а именно: технологии диагностики (на основе изучения социально-педагогических проектов и вероятных прогнозов их развития); технологии конструирования и проектирования тех или иных социально-педагогических объектов; технологии реализации социально-педагогических проектов, программы внедрения социально-педагогических инноваций. Также характеризуется технология социально-педагогической работы, которая включает в себя: сущность и структуру технологического процесса (алгоритм, операции и инструментарий, который будет использоваться), содержание технологического процесса, его стадии и принципы, базирующиеся на системности, ответственности, коррекции и контроля. Дается замкнутый цикл технологического процесса (начальный этап, этап определения цели, этап обработки информации, этап процедурно-организационной работы, контроль-аналитический этап). Выделены сущностные характеристики выбора целевой технологии и уровень профессионализма специалиста, особенности объекта и его социально-педагогические проблемы, специфика самой социально-педагогической технологии, профессиональная компетенция на каждом этапе деятельности, мотивация и стиль профессиональной деятельности социального педагога.

Ключевые слова: технологизация социально-педагогических технологий, функции социально-педагогических технологий, содержание технологического процесса.

Krasnova N. P. Technological process of socio-pedagogical work

In be disclosed groups of technologies of socio-pedagogical work, namely: diagnostics technologies (on the basis of study of social-pedagogical projects and predictions of their development); technologies of designing and projection of the socio-pedagogical objects; implementation technology,

socio-pedagogical projects, the program of implementation of socio-pedagogical innovations. Also characterized by the technology of socio-pedagogical work, which includes: essence and structure of technological process (algorithm, operations, and tools that will be used), the content of the technological process, its stages and principles, based on the systemic nature, responsibility, correction and control. Given the vicious cycle of technological process (the initial stage, the stage of definition of objectives, information processing stage, the stage of procedural works, control and analytical stage). Highlighted are the essential characteristics of the target selection of technology and the level of professionalism, the features of the object and its socio-pedagogical problems, the specificity of the socio-pedagogical technology, professional competence at each stage of the activity, motivation and style of professional activity of a social pedagogue.

Key words: technologization of socio-pedagogical technologies, functions of social-pedagogical technologies, the content of the technological process.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.013.42

І. М. Фірсова

ЕТАПИ РЕКЛАМНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Рекламно-інформаційна діяльність є однією з найпоширеніших видів діяльності з тих, які здійснювало та здійснює людство в процесі своєї еволюції. Особливої уваги заслуговує рекламно-інформаційна діяльність в соціальній сфері через її над важливу роль у вирішенні складних соціальних проблем. З огляду на це чітке розуміння особливостей та етапів функціонування рекламно-інформаційної діяльності в соціальній сфері є важливим в організації професійної діяльності майбутніх соціальних педагогів. Однією з особливостей рекламно-інформаційної діяльності соціального педагога є її спрямованість на соціальне оздоровлення українського суспільства.

Науково-методологічна розробка рекламно-інформаційної діяльності в соціальній сфері була розпочата в Україні наприкінці ХХ століття. До того часу дана проблема розглядалася науковцями лише в загальній системі рекламного або PR-інформування як допоміжний інструмент, який не виокремлювався фахівцями в самостійне тематичне поле. Значна частина науковців розглядають соціальну рекламу як